حکومەتی هەرێمی کوردستان – عیراق
وەزارەتی پەروەردە
بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی پرۆگرام و چاپەمەنییەکان

خوێندنی کوردی

قۆناغی بنەڕەتی – پۆلی دووەم

وەرزی یەکەم

لیژنـــەی دانـان

صادق احمد عثمان
عەبدوڵڵا حەسەن قادر
خەلیل حەمەدئەمین خضر
بەناز عەبدولکەریم محەمەد

نەمام جلال رشید
هیدایەت ئەحمەد کەریم
ئەسعەد عەزیز محەمەد
خەندە خالد ئیسماعیل

گوڵنار حەمەئەمین عەزیز
سەلیم عەلی عومەر
ئەژین ساڵح ئەحمەد
محەمەد وەیسی محەمەد

چاپی دووەم (١٤٤٣)کۆچی (٢٠٢٢) زاینی (٢٧٢٢) کوردی

هەڵسەنگاندنی زانستی
د. صباح رشيد قادر
د.ابراهيم قادر محمد

هەڵسەنگاندنی دەرونزانی
نازدار صالح حميد

سەرپەرشتياری زانستيی چاپ
صادق احمد عثمان
ناهدە رحمان ابراهيم

نەخشەسازی
عوسمان پيرداود كواز

سەرپەرشتی هونەری چاپ
خاليد سەليم محمود

نيگارەكانی ناوەرۆك
شنۆ يحيى خضر
جوهر محمد عمر

تابلۆی بەرگ
ئاريان عبدالخالق سەرسام

نەخشەسازی بەرگ
ئاری محسن احمد

ناوی قوتابی:..........................

پۆل و هۆبـه :........................

ناوی قوتابخانه:........................

پێشـــەکی

زمان سیستەمێکە بۆ پەیوەندیکردن و ئاخاوتن و لەیەکتر تێگەیشتن، کە گوزارشت لە هزر و ناخی مرۆڤ دەکات، بەمەبەستی دەستەبەرکردنی پێداویستییە واتایی و مادییەکانی ژیان.

زمانی دایك زمانێکە منداڵ لە ماڵ و دەوروبەر فێریدەبێت، لە قوتابخانەش گەشەی پێدەدرێت و وردەوردە لە زمانی قسەکردن و گفتوگۆکردن بەرەو زمانی خوێندن و نوسین دەچێت.

گرنگیدان بە خوێندن بە گشتی و زمانی دایك (زمانی کوردی) بەتایبەتی گرنگیدانە بە (هەبوون، مێژوو، کەلتور، ڕۆشنبیری،نەتەوە و نیشتمان)، هەر لە دەروازەی بیرکردنەوە و پێویستیی پرۆگرامی خوێندنی زمان و شانبەشانی پرۆگرامی بابەتەکانی تر پێویستی بە گۆڕین و نوێکردنەوە هەیە. ئەمڕۆکەش ژیان لە پێشکەوتن دایە، هەر ژینگەی منداڵ و حەز و پێویستییەکانیەتی، خوێندنی زمانەکەمان بە ئاراستە تازەکان و فێربوون بە ستانداردی جیهانی دەبات، کە دەمێکە لە زمانەکانی تری خوێندن پیادەکراوە.

لەم کتێبەی (خوێندنی کوردی) پۆلی دووەمی قۆناغی بنەڕەتی، کە تەواوکەر و درێژەپێدەری کتێبی (خوێندنی کوردی) پۆلی یەکەمی بنەڕەتییە، بەپێی پێواندنی(ستاندارد) بنەمای پرۆگرامی نوێی خوێندنی زمان دانراوە، تێیدا مامۆستا ئاراستەکار و ڕێنمایکارە و قوتابی چەقی پرۆسەکەیە، بەوردی کار بۆ جێبەجێکردنی هەر چوار کارامەییەکانی زمان (بیستن و تێگەیشتن، ئاخاوتن، خوێندنەوە، نوسین) کراوە و مەعریفە و بەها و چالاکییەکان بەشێوەیەك دراونەتە قوتابی، کە حەز و ئارەزو و پاڵنەری خۆشەویستی بۆ بابەتەکە لا دروست ببێت، ئەمەش لە پرۆگرامی پێشوو بە ڕێژەیەکی کەمتر بایەخی پێدرابوو.

لەم شێوە نوێیەی پرۆگرامی زمان، لەتەك فێربوون و فێرکردن بایەخی زۆر بە بنیادنانی کەسایەتییەکی سەرکەوتوو و سەربەخۆ و متمانە بەخۆبووی قوتابی دراوە، تاکو لە ئایندەدا بتوانێت بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ لە ژیانی ڕۆژانە و پیشەکەی خۆی سودی لێوەربگرێت.

نەخشەی کتێبی خوێندنی کوردی پۆلی دووەمی بنەڕەتی - وەرزی یەکەم

بابەتەکان	چالاکییەکان	ئامانج
پێداچوونەوە بە هەندێك بابەتی پۆلی یەکەمی بنەڕەتی	* ئاخافتن، خوێندنەوە، نوسینەوە، ڕێنوس * کارکردن لەسەر: دەنگ، بڕگە، پیت، وشە، ڕستە، پۆلێنکردن، هەڵوەشاندنەوە ، پێکهێنان و بەیەکتر گەیاندن	بیرخستنەوەی هەندێ بابەتی ساڵی ڕابردوو
یەکەی یەکەم	(قوتابخانە)	
گەڕانەوە بۆ قوتابخانە	*خوێندنەوە– هاوواتاکان- گفتوگۆکردن *دۆزینەوەی وشە لە ڕێگای پیت، بڕگەکردن *دروستکردنی ڕستە لە ڕێگای وێنە–جێناوی(من–م) *خۆشنوسی–ڕێنوس–ئامۆژگاری (هاندان بۆ خوێندن)	*خۆشەویستی قوتابخانە *پابەندبوون بە ڕەفتاری دروست: کاتی لەخەو هەڵستان–سڵاوکردن–خواردنی نانی بەیانی *پاکوخاوێنی و ڕێکپۆشی *پاراستنی کتێبەکان *خۆشەویستی هاوڕێکان
قوتابخانە (شیعر)	*خوێندنەوە–ڕاڤەکردن–ئەزبەرکردن	*خۆشەویستی قوتابخانە *پاراستنی کەلوپەلی قوتابخانە *سودی خوێندن بۆ مرۆڤ
پۆلەکەمان پاکوخاوێنە	*خوێندنەوە– گفتوگۆکردن– یاساکانی ناو پۆل *دژواتاکان–پێکهێنانی گرێ *ناساندنی کار لە ڕێگای وێنە–جێناوی (ئێمە –مان) *خۆشنوسی–ڕێنوس–ئامۆژگاری (ڕازاندنەوەی گەڕەك و شەقامەکان)	*پاکراگرتنی پۆل و قوتابخانە و گەڕەك و شەقام *کاری هەرەوەزی *پابەندبوون بە ڕەفتاری باش لە پۆلدا *پاکوخاوێنی جەستە
لە پشووی نێوان وانەکاندا (سیناریۆ)	گێڕانەوە - گفتوگۆ و دەربڕین - نمایشکردن	پاکوخاوێنی – شێوازی ئاخافتن – پابەندبوون بە ڕەفتاری باش
یەکەی دووەم	(ئاکار و ڕەوشت)	
مرۆڤی بەسود	*خوێندنەوە–هاوواتاکان–گفتوگۆکردن *دۆزینەوەی وشە لە ڕێگای پیت–مەتەڵ *دژواتاکان–ناوی چەند پیشەیەك بە وێنە *خۆشنوسی–ڕێنوس–ئامۆژگاری(ڕەوشتی باش)	*خۆنەویستی *هاوکاریکردن *خۆشەویستی خەڵك و شار و لادێ *دڵسۆزی و خزمەتکردن
واریَ مە (شیعر)	خوێندنەوە–ڕاڤەکردن–ئەزبەرکردن	* هەستی نەتەوایەتی * هاووڵاتی بوون * خۆشەویستی نیشتمان
ڕەفتاری هاتوچۆ	*خوێندنەوە– هاوواتاکان– گفتوگۆکردن *دۆزینەوەی وشە لە ڕێگەی پیت–ناساندنی پلەکانی هاوەڵناوی چۆنی *پڕکردنەوەی بۆشایی–تەواوکردنی	*ڕێزگرتن لە یاسا *زانیاری(ترافیك لایت) *پابەندبوون بە ڕێنماییەکان *ڕەفتاری جوان

	*خۆشنوسی–ڕێنوس– ئامۆژگاری (بەکارهێنانی دەستەواژەی ڕێزلێنان)	
یەکەی سێیەم	(زانست و تەندروستی)	
ددانەکانمان	*خوێندنەوە – هاوواتاکان – گفتوگۆکردن *تەواوکردنی برگە–پۆلێنکردن *ئەندامەکانی جەستە –ڕێکخستنی ڕستە و نوسینەوە *خۆشنوسی–ڕێنوس–ئامۆژگاری (سەردانی پزیشکی ددان)	*زانیاری دەربارەی ددانەکان *بایەخدان بە تەندروستی ددان *شێوازی شوشتنی ددان *سەردانی پزیشکی ددان
سوڕی ئاو (شیعر)	*خوێندنەوە– ڕاڤەکردن – ئەزبەرکردن	باران چۆن پەیدادەبێت و دەبارێت
بەیتاڵ– ڤێتێرنەری (سیناریۆ)	گێڕانەوەی چیرۆك – گفتوگۆ و دەربڕین ـ نمایشکردن	هاوڕێیەتی ئاژەڵ–بەزەیی–هاوکاری
کۆمپیوتەر	*خوێندنەوە – هاوواتاکان –گفتوگۆکردن *بەشەکانی کۆمپیوتەر–دۆزینەوەی وشە لە ڕێگای پیت *چۆن پەلکەزێڕینە پەیدادەبێت–ئامێرەکانی کارەبا *خۆشنوسی–ڕێنوس ئامۆژگاری(تەندروستی چاو)	*زانیاری دەربارەی کۆمپیوتەر * جۆرێکی تری ئامێری کارەبا *بایەخدان بە تەندروستی چاو *چۆنییەتی پەیدابوونی پەلکە زێڕینە
یەکەی چوارەم	(نیشتمان)	
کوردستان	* خوێندنەوە–هاوواتاکان–گفتوگۆکردن * یاریی دروستکردنی وشە–ڕاستکردنەوەی هەڵەی ڕستە * دروستکردنی ڕستە لە وێنە–جێناوی(تۆ–ت) * خۆشنوسی–ڕێنوس–ئامۆژگاری (پاراستنی وڵات)	* خۆشەویستی وڵات * شانازیکردن بە نیشتمان * خۆشەویستی پێشمەرگە
ئاڵامان (شیعر)	* خوێندنەوە– ڕاڤەکردن – ئەزبەرکردن	* خۆشەویستی و ڕێزگرتن لە ئاڵای کوردستان *زانیاری دەربارەی ڕەنگەکانی ئاڵای کوردستان
گەشتی شانەدەر	* خوێندنەوە – هاوواتاکان – گفتوگۆکردن * ناوی وێنە و گۆکردنی دەنگەکانی–دۆزینەوەی وشە لە ڕێگای پیت * جێناوی(ئێوە–تان)–بەکارهێنانی جێناوی (من، تۆ، ئەو) * خۆشنوسی–ڕێنوس–ئامۆژگاری (گرنگی شوێنەوارەکان)	* زانیاری دەربارەی شوێنەوارەکان * گرنگی شوێنەوارەکان و پاراستنیان * ژیان لە چاخە کۆنەکاندا
فەرهەنگۆك		
ناوەڕۆك		

ساڵی نوێمان پیرۆزبێ

دەرچووی پۆلی یەکەمم   وا لە پۆلی دووەمم
یاخوا پیرۆزبێ لێمان   خوێندنی ساڵی نوێمان
من قوتابییەکی وریام   گوێ ڕایەڵی مامۆستام
قوتابخانەم خۆشدەوێ   چونکە دڵ تیا دەسرەوێ
کەلوپەلی خاوێنم   هیچ کات نایانشکێنم
هەربژی قوتابخانە   کە مەڵبەندی ژیانە
بژی مامۆستاکانم   هاوڕێ زیرەکەکانم

شاعیر ناوی (لەیلا مستەفا)یە، خەڵکی شاری شەقڵاوەیە، لە ساڵی (١٩٦٣)ز لەدایکبووە، زۆر شیعر و بابەتی ئەدەبی منداڵانی بڵاوکردۆتەوە، لە ساڵی (٢٠٢٠)ز کۆچیکردووە.

چالاکی و ڕاهێنان

١/ دەنگی پیتەکان گۆدەکەم.

ئـ ا ب پ ت ج چ ح خ

د ر ڕ ز ژ س ش ع غ

ف ڤ ق ك گ ل ڵ م ن

ۆ و وو هـ ە ێ ی

(ا، ە) لەگەڵ دەنگی تر گۆدەکرێن.

٢/ شێوەی تری پیتەکان دەنوسم.

پ .... جـ .... ق ....

ن .... کـ .... ش ....

ع .... حـ .... ێ ....

س .... مـ.......... چ ....

ڤ .... گـ .... ف ....

٣ / پیتەکان لێکدەدەم و بڕگەکان دەڵێم.

د	+	ا	←	دا
د	+	ە	←	دە
ر	+	ا	←	را
ر	+	ە	←	رە
ز	+	ا	←	زا
ز	+	ە	←	زە

٤ / وشەکان تەواودەکەم، دەخوێنمەوە.

داد.....	د.....دە
دار.....	د.....را
.....ارا	زا.....ا
زاز.....	.....ازا

٥ / پیتەکان لێکدەدەم، بڕگەکان دەڵێم.

و	+	ه	←	وه
و	+	ا	←	وا
ڕ	+	ه	←	ڕه
ڕ	+	ا	←	ڕا
د	+	ۆ	←	دۆ
یـ	+	ه	←	یه
یـ	+	ا	←	یا
ئـ	+	ا	←	ئا

٦ / لە پیت و بڕگە وشە دروستدەکەم، دەخوێنمەوە.

ڕا + و = ڕاو

وه + ڕه = ...

د + ۆ = ...

ئـ + ا + و = ...

ڕ + ه + ز = ...

ڕه + وەز = ...

ده + ڕه + وه= .....

دا + یه = ...

٧ / سمۆرەکە لە کوێیە؟

سمۆرە لە .... دارەکەیە.

سمۆرە لە .... دارەکەیە.

سمۆرە لە ....کونی دارەکەیە.

سمۆرە لە .... دارەکەیە.

٨/ پیتەکان لێکدەدەم و بڕگەکان دەڵێم.

نـ + ا	←	نا
ژ + ە	←	ژە
ژ + ا	←	ژا
د + ێ	←	دێ
بـ + ە	←	بە
بـ + ا	←	با
سـ + ە	←	سە
س + ا	←	سا
مـ + ە	←	مە
مـ + ا	←	ما
بـ + ۆ	←	بۆ

٩/ بڕگەکان لێکدەدەم، وشە و ڕستە دەنوسم.

دەست + پا + کی ← ....

ڕە + وشـ + تێـ + کی ← ....

جوا + نە ← ....

....

١٠ / وشە دەخوێنمەوە، بڕگەدەکەم، پیتەکان دەنوسم.

کارمەند — .... — .... — ....

قوتابی — .... — .... — .... — ....

مامۆستا — .... — .... — .... — ....

١١/ دەنگی پیتەکان گۆدەکەم، بڕگە دەڵێم، وشە تەواودەکەم، دەخوێنمەوە.

تـ	+	ه	←	تە
تـ	+	ا	←	تا
کـ	+	ه	←	کە
کـ	+	ا	←	کا
حـ	+	ه	←	حە
حـ	+	ا	←	حا
شـ	+	ه	←	شە
شـ	+	ا	←	شا
پـ	+	ه	←	پە
پـ	+	ا	←	پا

.... + کر	تەخـ + ...	............+ ژین
.... + پۆڕ	.... + هێن	.... + سیر

١٢ / بڕگە لێکدەدەم، وشە دەنوسم، دەخوێنمەوە.

دە + هۆڵ ← ....

شم + شاڵ ← ....

گیـ + تار ← ....

بـا + لە + بان ← ....

١٣/ وشە دەخوێـنمەوە، دووبارەکان ڕەنگدەکەم.

باغ	مۆز	کەف	ئاو	ئاش
ساج	شیر	بەڕوو	ئارد	کەم
شێر	پەموو	مۆز	شیر	کەف

١٤/ دەنگەکان گۆدەکەم، بڕگە دەڵێم، وشە تەواودەکەم، دەخوێنمەوە.

گـ	+	ە	←	گە
گـ	+	ا	←	گا
فـ	+	ە	←	فە
فـ	+	ا	←	فا
لـ	+	ە	←	لە
لـ	+	ا	←	لا
عـ	+	ە	←	عە
عـ	+	ا	←	عا
ڵـ	+	ە	←	ڵە
ڵـ	+	ا	←	ڵا

.... + نۆس	پیا + ...	گە +.........+ وێژ
با+ ....د + ڕێ	پە + پو +...........	.... + ڵا

١٥/ ناوی وێنەکان دەڵێم، پیتی کۆتایی دەنوسم، دەنگەکەی گۆدەکەم.

......	......	......

١٦/ دەنگی پیتەکان گۆدەکەم، بڕگە دەڵێم، وشەکان تەواودەکەم.

هـ	+	ه	←	هه
هـ	+	ا	←	ها
قـ	+	ه	←	قه
قـ	+	ا	←	قا
خـ	+	ه	←	خه
خـ	+	ا	←	خا

جـ + ه ← جه

جـ + ا ← جا

غـ + ه ← غه

غـ + ا ← غا

ڤـ + ه ← ڤه

ڤـ + ا ← ڤا

نوو	جو +.........+ ڵه	لا+ ....
.... + نع	.... + تاڤ	.... ر+غا+رێن
	+.........نه + ڤین	

١٧ / وشەکان بە گوێرەی پیتەکان پۆلێندەکەم.

شەکر، نیسك، جۆ، نان، ئاو، دۆ، سماق، ئـارد، باسوق، شیر

ن	ۆ	ش	ئـ	ق
....	....	....	....	....
....	....	....	....	....

١٨/ پیتی ناو بازنە لە شوێنی گونجاو دەنوسم، دەخوێنمەوە.

د	بەر...	.....ایك	..... او	ئاو.....ان
ر	دا.....	تا.....ا	یا.....ی	داپیـ.....
ز	با.....	قا.....	.....مان	با....اڕ
و	چا.....	زە.....ی	ڕ.....بار	مێـ.....ژ
ڕ	کو.....	...ێواس	بە.....وو	.....ەژوو
ۆ	جـ.....	نەور.....ز	ئەژنـ.....	د.....شاو

١٩/ وشە پۆلێندەکەم، لە شوێنی گونجاو دەیاننوسم.

ئـــاکرێ، قـاچ، کۆمپیوتەر، زاخۆ، تەلەفزیۆن، دەست

ئەندامی لەش	ئـامێر	شـار
....	....	....
....	....	....

٢٠ / لاسایی دەنگی گیانداران دەکەمەوە، نـاویان دەنوسم.

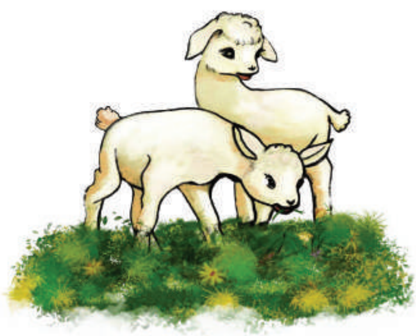

....

....

....

....

٢١/ ناوی میوەکان دەڵێم، لە شوێنی گونجاو دەیاننوسم.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

٢٢ / وشەکان پۆلێنـدەکەم، دەیاننوسمەوە.

(دوربین، گیتـار، شەقڵاوە، ماتۆڕ، ئـــامەد
مەهـابـاد، پانکە، هەڵەبـجە)

ئامێر	شار
....	....
....	....
....	....
....	....

/٢٣ پیتی ناو لاکێشەکان لە شوێنی گونجاو دەنوسم، دەخوێنمەوە.

ی یـ	مراو....	دا....ـە	دەر...ا	زر.....ژە
ئـ	....او	.....اری	.....ارد	....اش
ن نـ	شا.....ۆ	ئاوێـ.....ـە	گە....م	هە....گویـ....
ژ	.....یان	ئە.....ی	گەلاوێـ....	ڕۆ.....
ێ ێـ	ڕ.....	شـ.....ر	د.....	سـ.....و
ب بـ	.....زن	.....ـەرخ	کە.....ا....	.....اران

٢٤/ ناوی وێنەکان دەنوسم، هەڵیاندەوەشێنمەوە بۆ بڕگە و پیت.

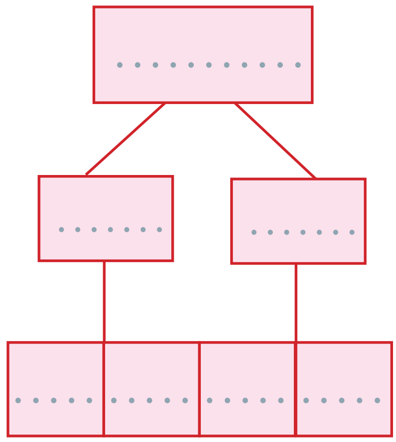

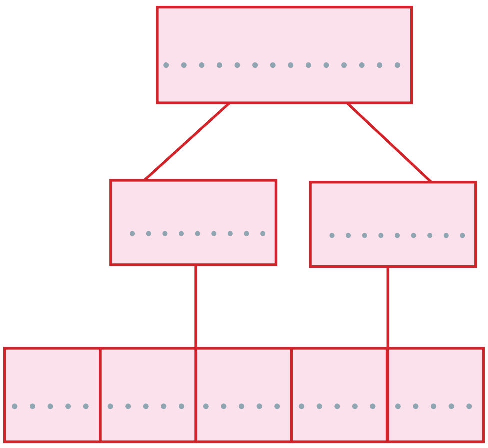

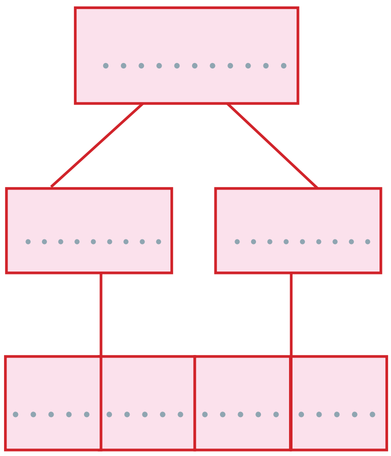

٢٥/ پیتی ناو لاکێشەکان لە شوێنی گونجاو دەنوسم، دەیانخوێنمەوە.

س سـ	گێلا.....	..... ـەیران	دە..... ت	پۆلیـ.....
وو	......د	.....ڕ	بەڕ.....	باز....
م مـ	شە.....اڵ	.....ـەڕ	پە....وو	.....ـەشخەڵ
ت تـ	زسـ.....ان	شوشـ......	بیسـ......	.....ۆپ
ك كـ	.....ۆتر	چۆلە.....ـە	.....یسەڵ	بوو.....
ح حـ	.....ـەلوا	.....ـەیران	ڕەیـ.....ان	تیمسا.....

٢٦ / ناوی وێنــەکان دەڵێم، لە شوێنی گونجاو دەیاننوسم.

....

....

....

....

....

....

٢٧/ وشەی گونجاو بە یەکتر دەگەیەنم.

قەڵای	ڕەق
نـــانی	قەڵەو
مانگای	دێرین

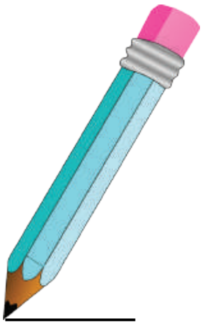

٢٨/ وشەکان ڕێکدەخەم، ڕستە دەنوسم.

١- (دەکەن، سوارەکان، غارغارێن)

....

٢- (زۆرە، درەختی، دارستان)

....

٣- (کۆمپیوتەر، بەسودە، ئامێرێکی)

....

٢٩/ ناوی مانگەکان لە شوێنی ڕاست دەنوسم.

(پوشپەڕ، ڕەزبەر، نەورۆز، گوڵان، بەفرانبار، جۆزەردان، گەلاوێژ،
سەرماوەرز، ڕەشەمێ، گەڵاڕێزان، ڕێبەندان، خەرمانان)

بـــەهار

....
....

هـاوین

....
....

پایــز

....
....

زســـتان

....
....

٣٠/ دژواتاكان لە شوێنی گونجاو دەنوسم.

(كورت، نـزم، كۆن، تەسك، كـەم)

نـوێ	بــەرز ....
درێــژ	فراوان ....
زۆر	

٣١/ سەرنجدەدەم، دەخوێنمەوە.

ئـ –

گرتن...

گرتن و ئازاردانی...

گرتن و ئازاردانی باڵندە...

گرتن و ئازاردانی باڵندە پەسەند نییە.

ب–

من...

من گۆڤاری...

من گۆڤاری منداڵان...

من گۆڤاری منداڵان دەخوێنمەوە

/٣٢ ڕستە دەخوێنمەوە، دەیانووسمەوە.

١– من ڕێز لە یاسا دەگرم.

....

٢– من لەسەر دیوار نانوسم.

....

٣– من کتێبەکانی خۆم پاکوخاوێن ڕادەگرم.

....

٤– من خاشاك فڕێنادەمە سەر زەوی.

....

٥– من مندالْم مافم هەیە.

....

٦– من مرۆڤی ڕاستگۆم خۆشدەوێت.

....

یەکەی یەکەم

قوتابخانـــە

یەکەم: گەڕانەوە بۆ قوتابخانە

دووەم: قوتابخانە (شیعر)

سێیەم: پۆلەکەمان پاکوخاوێنە

چوارەم: لە پشووی نێوان وانەکاندا (سیناریۆ)

گەڕانەوە بۆ قوتابخانە

لە یەکەم ڕۆژی ساڵی نوێی خوێندندا، دەرگای قوتابخانە دەکرێتەوە و قوتابییان بەرەو قوتابخانە دەکەونەڕێ، سەفین بەیانی زوو لە خەو هەڵستا، دوای ئەوەی بەیانی باشی لە ئەندامانی خێزانەکەی کرد، دەست و دەموچاوی شوشت، ئینجا نانی بەیانی خوارد، جلەکانی لەبەرکرد، هەگبەکەی هەڵگرت و بەرەو قوتابخانە کەوتەڕێ.

لە ڕێگادا سڵاوی لە هاوڕێکانی کرد، باسی پشووی هاوین و پەرۆشیی گەڕانەوەی بۆ قوتابخانە دەکرد، چونکە شوێنی پەروەردەکردن و فێربوون و یاریکردنە.

لە قوتابخانەدا، مامۆستایان پێشوازییان لێکردن و بەرەو پۆلەکانیان بردن.

ئەوانیش زۆر دڵخۆشبوون و گوتیان:

(ئای چەند خۆشە گەڕانەوە بۆ قوتابخانە!)

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان لە شوێنی گونجاو دەنوسم.

(پیل، شەیدا، بەپیرەوەچوون، بەرچایی، جانتا)

نانی بەیانی ....

شان ....

پەرۆش ....

پێشوازیکردن ....

هەگبە ....

گفتوگۆدەکەین:

* سەفین کە لە خەو هەڵستا بەیانی باشی لە کێ کرد؟
* ئایا سەفین نانی بەیانی خوارد؟
* سودی خواردنی نانی بەیانی چییە؟
* سەفین و هاوڕێکانی لە ڕێگادا باسی چییان کرد؟
* تۆ چۆن پشووی هاوینت بەسەربرد؟
* لە قوتابخانە کێ پێشوازی لە قوتابییان کرد؟

له دەقەکەدا وشە دەدۆزمەوە.

* سێ وشە پیتی (خـ خ)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە پیتی (شـ ش)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە پیتی (جـ ج)یان تێدابێت.

....

وشەکان بڕگە دەکەم، ژمارەی بڕگەکان دەنوسم.

خێزان: ....خێـ / زان.......... (٢)

بەڕێوەبەر: .... ( )

پۆل: .... ( )

پەروەردە: .... ( )

گفتوگۆدەکەین، ڕستە بۆ ئەم وێنەیە دەنوسین.

١ ....

٢ ....

(من) بۆ خۆم دەڵێم.

من خوێندم.

.... ناشت ....

.... گوت ....

.... هێنا ....

.... خوارد ....

خۆشنوسی

چەند خۆشە گەڕانەوە بۆ قوتابخانە!

چەند خۆشە گەڕانەوە بۆ قوتابخانە!

چەند خۆشە گەڕانەوە بۆ قوتابخانە!

ڕێنوس

هاوین	بەیانی	خێزان
پشووی هاوین	نانی بەیانی	ئەندامی خێزان

قوتابخانە شوێنی پەروەردەکردن و فێربوون و یاریکردنە.

ئامۆژگاری

بۆئەوەی بە ئاواتەکانمان بگەین، پێویستە بخوێنین و فێربین.

قوتابخانە

قوتابخانە زۆر خۆشە　　مەڵبەندی بیر و هۆشە
دەیپارێزم باخچەکەی　　دەرگا و شوشە و پەنجەرەی
قوتابخانە گشت کاتێ　　ڕوناکیمان دەداتێ
فێرمان دەکات وریا بین　　بۆ تەنگانە ئازابین
قوتابخانە زۆر خۆشە　　مەڵبەندی بیر و هۆشە

شاعیر ناوی(لەتیف مەحمود محەمەد)ە بە لەتیف هەڵمەت ناسراوە لە ساڵی(١٩٤٧) ز لە شاری کفری لەدایکبووە، چەند دیوانێکی شیعری هەیە.

چالاکی و ڕاهێنان

هاووتاکان

قوتابخانە: خوێندنگەهـ، مەکتەب

مەڵبەند: ناوەند، بنکە

وریا: هۆشیار، زرنگ، بەئاگا

ڕاڤەیانبکە: ڕونیانبکەوە، لێکیانبدەوە

گفتوگۆدەکەین.

* سالانە لە چ مانگێکدا دەرگای قوتابخانەکان دەکرێنەوە ؟
* قوتابخانە مەڵبەندی چییە؟
* چۆن قوتابخانەی خۆمان دەپارێزین؟
* ناوی قوتابخانەکەت چییە؟ ناوی قوتابخانەی تر دەزانیت؟

نیو دێرەکەی تر دەنوسم، ڕاڤەیاندەکەم.

قـوتابـخانــە گشت کـاتــێ ....

.... بـۆ تـەنـگـانـە ئـازابـیـن

پۆلەکەمان پاکوخاوێنە

مامۆستا هاتە ژورەوە، بەیانی باشی لە قوتابییان کرد، ئەوانیش وەڵامیان دایەوە.

شەهێن دەستی بڵندکرد و گوتی: مامۆستای بەڕێز، ئەم گوڵانەم بۆ جوانکردنی پۆلەکەمان هێناوە.

مامۆستا زۆر سپاسیکرد و گوتی: دەی، با پۆلەکەمان بڕازێنینەوە، جوانی بکەین و پاکوخاوێنی ڕابگرین.

هەموو قوتابییەکانی پۆلی دووەم، لە ڕازاندنەوە و پاککردنەوەی پۆلەکەیاندا بەشداربوون، بەیەك دەنگ گوتیان: پۆلەکەمان چەند جوانە!

چالاکی و ڕاهێنان

گفتوگۆدەکەین.

* شەهێن لە پۆلدا، پێش ئاخافتن چی کرد؟
* شەهێن بۆ جوانکردنی پۆلەکەی چی هێنابوو؟
* مامۆستا و شەهێن و هاوڕێکانی چییان لە پۆلەکە کرد؟
* ئێوە پۆلەکەی خۆتان ڕازاندۆتەوە؟
* ئێوە بە هەرەوەزی پۆلی خۆتان خاوێندەکەنەوە؟

لەسەر تەختە دەنوسینەوە و دەخوێنینەوە.

یاساکانی ناو پۆل:

١- هێمنی پۆلەکەم دەپارێزم.
٢- کاتێ مامۆستا فێرمان دەکات گوێی لێدەگرم.
٣- تا مامۆستا ڕێگام پێنەدات قسەناکەم.
٤- هاوڕێکانم خۆشدەوێن و هاوکارییان دەکەم.
٥- هەر شتێك بدۆزمەوە دەیدەمە مامۆستا.
٦- پۆلەکەم پاکوخاوێن ڕادەگرم.
٧- کەلوپەلی پۆلەکەم دەپارێزم.
٨- ئازاری کەس نادەم، ڕازینابم کەسیش ئازارمبدات.

دژواتاكان دەگەیەنم.

پاك	ناشیرین
جوان	ناڕێك
ڕوناك	گەرم
ڕێك	پیس
سارد	تاریک

دەستەواژەكان بە وشەی گونجاو تەواودەكەم.

(دڵسۆز، خاوێن، جوان، بەسود)

چیرۆكی..........................

مامۆستای.......................

قوتابخانەی.....................

گوڵی..................................

ئەم منداڵانە چی دەکەن؟ دەنوسم.

ئەو..

ئەو ....

ئەو ....

(ئێمە) بۆ خۆمان بەکاردەهێنم.

ئێمە خوێندمان.

.... ناشت............

.... گوت ....

.... هێنا ....

.... کرد ....

خۆشنوسی

پۆلەکەمان چەند جوانە!

پۆلەکەمان چەند جوانە!

پۆلەکەمان چەند جوانە!

ڕێنوس

ماموٚستا   شەهێن   پۆل

سپاسیکرد   بەشداربوون   دەیانگوت

ئێمە پۆلەکەمان دەڕازێنینەوە.

ئامۆژگاری

ڕواندنی دار و درەخت و چاندنی گوڵ، گەڕەک و شەقامەکان جوان و ڕازاوەتر دەکەن.

سەیردەکەین، گفتوگۆدەکەین:

له پشووی نێوان وانەکاندا

يەكەی دووەم

ئاكار و ڕەوشت

یەكەم: مرۆڤی بەسود
دووەم: واریَ مە (شیعر)
سێیەم: ڕەفتاری هاتوچۆ

مرۆڤی بەسود

باپیرم گێڕایەوە، گوتی:

لەسەردەمێکی کۆندا سێ هاوڕێ، لە گوندەکەمان سەفەریانکرد؛

دوای تێپەڕبوونی چەند ساڵێك گەڕانەوە.

یەکەمیان: پردێکی لەسەر ڕوبارەکە دروستکرد.

دووەمیان: قوتابخانەیەکی دروستکرد.

سـێیەمیان: نەخۆشـخانەیەکی بـۆ چارەسـەرکردنی نەخۆشـەکانی گوندەکەمان دروستکرد.

باپیـرەم لـە گێڕانـەوەی باسـەکە بـەردەوام بـوو، گوتـی: ئـەو سێ کەسـە مرۆڤـی زۆر بەکەڵـك بـوون.

لێم پرسی: کاری کامیان لە هەموویان باشتر بوو؟

باپیـرەم گوتـی: هەرسێ کارەکـە زۆر بەسـودبوون،گرنگ ئەوەیـە مـرۆڤ کارێـك بـکات سـودی بـۆ خەڵکـی هەبێـت.

درێـژەی بـە قسـەکانیدا و گوتـی: ڕۆڵەکانـم پێویسـتە ئێـوەش لەپێنـاو ئاوەدانکردنـەوە، خزمەتکردنـی گونـد و نیشـتمانەکەتان هەوڵبـدەن و کۆششـبکەن، تـا لـە دواڕۆژدا ببـن بـە پزیشـك و مامۆسـتا و ئەندازیـار... بۆئـەوەی نەخۆشـخانە و قوتابخانـە و پـردی تـر لـە وڵاتەکەمـان بنیادبنێـن.

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان

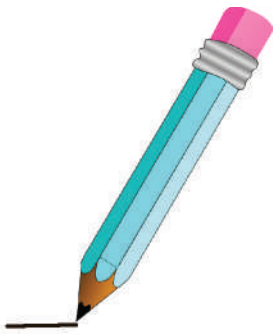

بەسود : بەکەڵك

گوند: دێ، ئاوایی

پرد : پر، پێڵ

منداڵ: زارۆک

دوارۆژ: ئایندە

گفتوگۆدەکەین.

* چەند کەس لە گوندەکە بۆ کارکردن ڕۆیشتن؟
* دوو هاوڕێی یەکەم چییان بۆ گوندەکە دروستکرد؟
* هاوڕێی سێیەم بۆ خزمەتکردنی گوندەکەیان چی دروستکرد؟
* لەو سێ کارەی هاوڕێکان، کامەیان بەسودتر بوو؟
* تۆ حەز دەکەیت لە دوارۆژدا چی بۆ گوندەکەت یان شارەکەت بکەیت؟

له دەقەکەدا وشە دەدۆزمەوە.

* سێ وشە، پیتی (ڕ)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە، پیتی (ک کـ)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە، پیتی (گ گـ)یان تێدابێت.

....

مەتەڵ هەڵدەهێنم، دەنوسم.

*– قەڵای گەچین، ڕێی نییە تێیبچین. ....

*– سەربانێکە و بن بانێکە چوار مەڕ و شوانێکە. ....

*– هەورۆکە لێی دێتە خوار بەفرۆکە. ....

*– سێ بران دوای یەك کەوتوون بەیەك ناگەن. ....

دژواتاکان لە شوێنی گونجاودا دەنوسم.

(نەزانین، کەم، زیانبەخش، خەمبار، گران)

سودبەخش × زیانبەخش

شادمان × ....

زۆر × ....

زانین × ....

ئاسان × ....

ناوی پیشەکانیان دەڵێم، دەنوسم.

....

....

....

خۆشنوسی

پێویستە مرۆڤ کارێك بکات، سودی بۆ خەڵك هەبێت.

پێویستە مرۆڤ کارێك بکات، سودی بۆ خەڵك هەبێت.

پێویستە مرۆڤ کارێك بکات، سودی بۆ خەڵك هەبێت.

ڕێنوس

یەکەمیان: پردێکی لەسەر ڕوبارەکە دروستکرد.

دووەمیان : قوتابخانەیەکی بۆ منداڵانی گوندەکەمان دروستکرد.

سێیەمیان: نەخۆشخانەیەکی بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشەکانی گوندەکەمان دروستکرد.

ئامۆژگاری

ڕەوشتی جوان، مرۆڤ خۆشەویست دەکات.

وارێ مه

وارێ مـــه گـەلـــەك جـوانــە
نـــاڤـــێ وی كـوردسـتـانــە

وارێ مـــه جـهـــێ ژیـنــە
قـەشـەنـگ و پــڕ ئـەڤــینه

وارێ مـــه بـاخـــێ گـــولا
خـۆشـتـەڤی لـبــەر دلا

وارێ مـــه زۆر شـیـریـنـە
هەمـــی دەمـــا ڕەنـگـیـنـە

شـاعیر ناوی(ڕۆسـتـەم جەلیل)ە ناسراو بە (ڕۆسـتەم خامـۆش) لـە سـاڵی (١٩٨٠)ز لـە گونـدی (كـانـی كـوردە) لەدایكبـووە، شـیعری بـۆ منداڵان دەنوسـێت.

چالاكی و ڕاهێنان

هاوواتاكان

واریّ مه : وڵاتی ئێمه
گەلەك : زۆر
قەشەنگ : جوان
هەمی : هەموو

گفتوگۆدەكەین.

* ناوی وڵاتی ئێمه چییه؟
* ئەم بە چ زمانەك دئاخڤین؟
* سروشتی كوردستان چۆنه؟
* له وەرزی بەهاردا كوردستان چۆنه؟
* تو بۆ حەزدكەیت واریّ مه پێشكەڤیت؟

نیو دێرەكەی تر دەنوسم، ڕاڤەیاندەكەم.

واریّ مـه گــەلــەك جــوانـه..

خــۆشــتــەڤی لــبــەر دلا...

ڕەفتاری هاتوچۆ

باوکی ڕەهەند و ئەڤین پۆلیسی هاتوچۆیە، ڕۆژێکیان لە منداڵەکانی پرسی:-

ئێوە لە قوتابخانە دەربارەی ڕەفتاری هاتوچۆی سەر شەقامەکان چی فێربوون؟

ئەڤین گوتی: مامۆستاکەمان ئامۆژگاری کردووین، کە نابێت لەسەر شەقام یاری بکەین.

ڕەهەند: پێویستە لە کاتی پەڕینەوەدا بە لای ڕاست و چەپدا بڕوانین.

ئەڤین: پێویستە لەو شوێنانە بپەڕینەوە، کە تایبەتن بە پەڕینەوە.

باوکیان: ئەی (ترافیك لایت) چەند ڕەنگە؟ بۆچی دانراوە؟

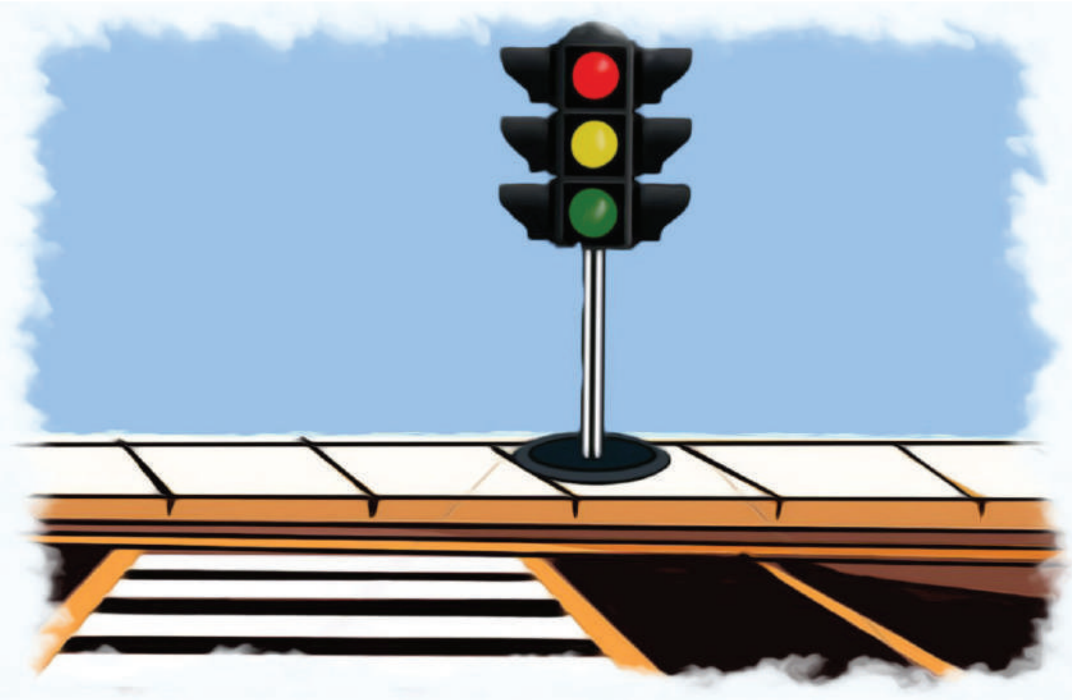

ڕەهەند: سێ ڕەنگە (سور، زەرد، سەوز) بۆ ڕێکخستنی هاتوچۆکردنی پیادە و ئۆتۆمبێلەکان دانراوە.

ئەڤین: ڕەنگی سەوز هێمای ڕۆیشتنە، ئێمە کە بۆ قوتابخانە دەچین، پێویستە لەسەر شۆستەکانەوە بڕۆین.

ڕەهەند: نابێت زۆر خێرا بڕۆین، هەروەها نابێت ڕاوەستین و ڕێگا لە خەڵك بگرین.

ئەڤین: پێویستە لە پەڕینەوەی شەقامەکاندا هاوکاری کەسانی خاوەن پێداویستی تایبەت بکەین.

لە کۆتاییدا باوکیان دەستخۆشی لێکردن و سپاسی مامۆستاکەیانی کرد، ئینجا گوتی شەقام موڵکی گشتییە، پێویستە هەموومان پارێزگاری لە ڕەفتاری هاتوچۆ بکەین.

چالاكی و ڕاهێنان

هاوواتاكان له شوێنی گونجاودا دەنوسم.

(جادە، نیشانە، لێواری شەقام، ڕێپیشاندان، ئاكار)

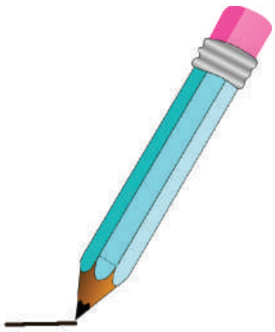

* ڕەوشت: ....
* شەقام: ....
* ئامۆژگاریكردن: ....
* شۆستەكان:.........................
* هێما: ....

گفتوگۆدەكەین

* باوكی ڕەهەند و ئەڤین پیشەی چییە؟
* بۆچی نابێت لەسەر شەقام یاری بكەین؟
* بۆچی شوێنی پەڕینەوە هێلكاری بۆ دەكرێت؟
* ڕەنگەكانی (ترافیك لایت) بژمێرە؟
* هەر ڕەنگێكی (ترافیك لایت) بۆچی بەكاردێت؟
* سودی (ترافیك لایت) چییە؟
* سودی شۆستەكان چییە؟
* بۆچی پێویستە هاوكاری كەسانی خاوەن پێداویستی تایبەت بكەین؟

له دەقەکەدا وشە دەدۆزمەوە.

* سێ وشە، پیتی (ش شـ)یان تێدابێت.

.... ،.................. ،..................

* سێ وشە، پیتی (هـ)یان تێدابێت.

.... ،.................. ،..................

* سێ وشە پیتی (پ پـ)یان تێدابێت.

.... ،.................. ،..................

سەیردەکەم و دەڵێم، ڕستەکان تەواودەکەم.

له کاتی پژمیندا ....   پێش چوونه ژورەوە ....

سەرنجدەدەم، وەك وێنەی ڕیزی یەکەم دەنوسم.

بەرز .... بەرزتر .... بەرزترین

گەورە ....

بچوک ....

درێژ ....

وشەی ڕاست لە شوێنی گونجاو دەنوسم.

١– ددانی .... زۆر تیژە. (شێر، سیر)

٢– سۆما حەزی لە هەناری............................نییە. (ترس، ترش)

٣– کاروان............................ خوشکی هەیە. (سێ، شێ)

خۆشنوسی

ئێمە نابێت لەسەر شەقام یاریبکەین.

ئێمە نابێت لەسەر شەقام یاریبکەین.

ئێمە نابێت لەسەر شەقام یاریبکەین.

ڕێنوس

ڕەهەند   ڕاست   شەقام

ڕەهەند و ئەڤین   ڕاست و چەپ   شەقام و پەڕینەوە

پێویستە لە کاتی پەڕینەوەدا بە لای ڕاست و چەپدا بڕوانین.

ئامۆژگاری

ڕێزگرتنی یاسا ئەرکی هەموو کەسێکە.

سەیردەکەم، دەڵێم.

هێماکان

یەکەی سێیەم

زانست و تەندروستی

یەکەم: ددانەکانمان

دووەم: سوڕی ئاو (شیعر)

سێیەم: بەیتاڵ (سیناریۆ)

چوارەم: کۆمپیوتەر

ددانەکانمان

ساغی ددانەکانمان نیشانەی تەندروستیمانە، بۆیە پێویستە ئاگاداری ددانەکانمان بین و بیانپارێزین، ڕۆژانە بە فڵچە و هەویری ددان بیانشۆین و لەدوای هەر خواردنێکدا پاکیان بکەینەوە، شیرینی کەم بخۆین، وا باشترە بۆ پشکنین و پاراستنیان لە کلۆری و نەخۆشیی تر بە ڕێکوپێکی سەردانی پزیشکی ددان بکەین.

مرۆڤ بە دووجار ددانی دێت:

یەکەمجار پێیان دەگوترێت: ددانی شیری، ژمارەیان بیست ددانە و لە تەمەنی شەش ساڵی بەدواوە دەکەون و دوای ماوەیەکی تر ددانی هەمیشەیی دێن، کە ژمارەیان سی و دوو ددانە. ئەم ددانە هەمیشەییانە ئەگەر بکەون، ددانی تریان لە شوێن نایێت.

چالاكی و ڕاهێنان

هاوواتاكان

هەویری ددان: چەقیرك، (مەعجون)

ساغی: تەندروستی

هاڕین: جوین، وردكردن

هەمیشەیی: هەتا هەتایی

گفتوگۆدەكەین

* ڕۆژانە چەند جار ددانەكانمان دەشۆین؟
* یەكەم جۆری ددانی مرۆڤ چییان پێدەگوترێت؟
* ددانی شیری ژمارەیان چەندە؟
* ددانی هەمیشەیی ژمارەیان چەندە؟
* چۆن ددانەكانمان دەشۆین؟
* بۆچی سەردانی پزیشكی ددان دەكەین؟

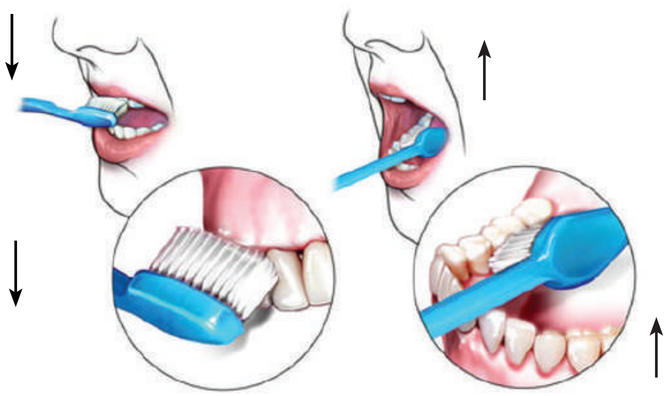

بڕگەی دووەم دەنوسم، دەخوێنمەوە.

بیس		کە

فڵ	

گە		پێو

دەر	

وشەکان پۆلێندەکەم، دەیانوسم.

(سێو، چاو، یاپراغ، کۆمپیوتەر، هەنار، ساوار، ئاپیات، دەم)

میوە	چێشت	ئامێر	ئەندامی لەش

ناوی ئەندامەکانی جەستە لە شوێنی ڕاست دەنوسم.

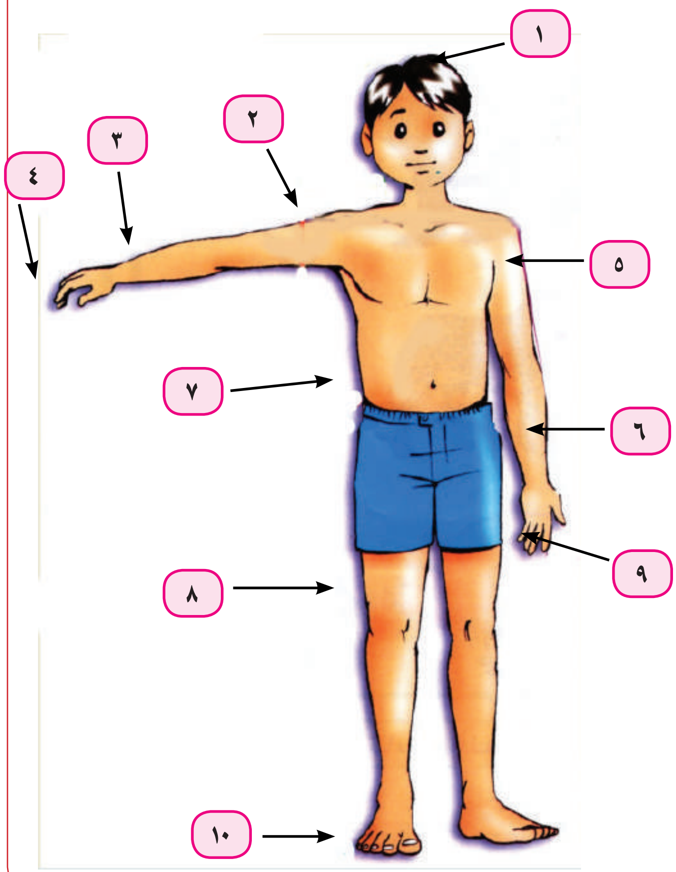

١- ....

٢- ....

٣- ....

٤- ....

٥- ....

٦- ....

٧- ....

٨- ....

٩- ....

١٠- ....

وشەکان ڕێکدەخەم، ڕستە دەنوسم.

* (نانخواردن، پاك دەکەینەوە، لەدوای، ددانەکانمان)

....

* (بیانپارێزین، بین، و، پێویستە، ئاگاداری، ددانەکانمان)

....

خۆشنوسی

ساغی ددانەکانمان نیشانەی تەندروستیمانە.

ساغی ددانەکانمان نیشانەی تەندروستیمانە.

ساغی ددانەکانمان نیشانەی تەندروستیمانە.

ڕێنوس

ددان   شیری   هەمیشەیی

پزیشکی ددان   ددانی شیری   ددانی هەمیشەیی

ددانی هەمیشەیی ژمارەیان سی و دوو ددانە.

ئامۆژگاری

پێویستە لە ساڵێکدا دووجار سەردانی پزیشکی ددان بکەین.

سوڕی ئاو

سوڕی ئاوم لە ژیان
تیشکی خۆر گەرمم دەکات
بۆ ناو قوڵایی ئاسمان
دەبم بە هەورێکی ڕون
بە دڵۆپەی بارانم
دووبارە بە تیشکی خۆر
دەڕۆمەوە بۆ ئاسمان

لە ڕوبار و دەریاکان
دەمکات بە هەڵم و دەمبات
چڕدەبمەوە هەم دیسان
دێم و دەچم لە گەردون
دڵخۆشکەری هەمووانم
دەبمە هەڵمی جۆر بە جۆر
دەبمەوە بە باران . .

فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی لە ساڵی(١٩٧٥)ز لە سلێمانی لە دایکبووە، چەند بەرهەمێکی لە بواری ئەدەبی منداڵان نوسیوە.

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان

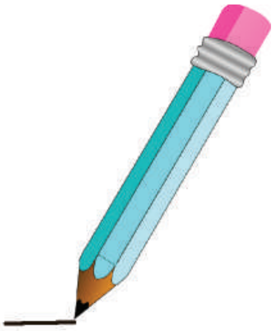

سوڕ: خولانەوە

تیشك: پڕتەو، تیرۆژک

ڕوبار: زێ، ڕیبار

خۆر: هەتاو، هەتاڤ

چڕ: خەست

گەردون: فەلەك

گفتوگۆدەکەین.

* چۆن هەڵم دروست دەبێت؟
* هەڵم پاش چڕبوونەوە دەبێت بە چی؟
* هەور لە ئاسماندا دەبێت بە چی؟
* سودەکانی باران بژمێرە؟
* سودی ئاو چییە؟

نیو دێرەکەی تر دەنوسم، ڕاقەیاندەکەم.

.... دێـم و دەچـم لە گـەردون

بـە دڵـۆپـەی بـارانـم ....

بیردەکەمەوە، چیرۆکێك بۆ ئەم وێنانە دەگێڕمەوە.

بەیتاڵ

ڤێتێرنەری

کۆمپیوتەر

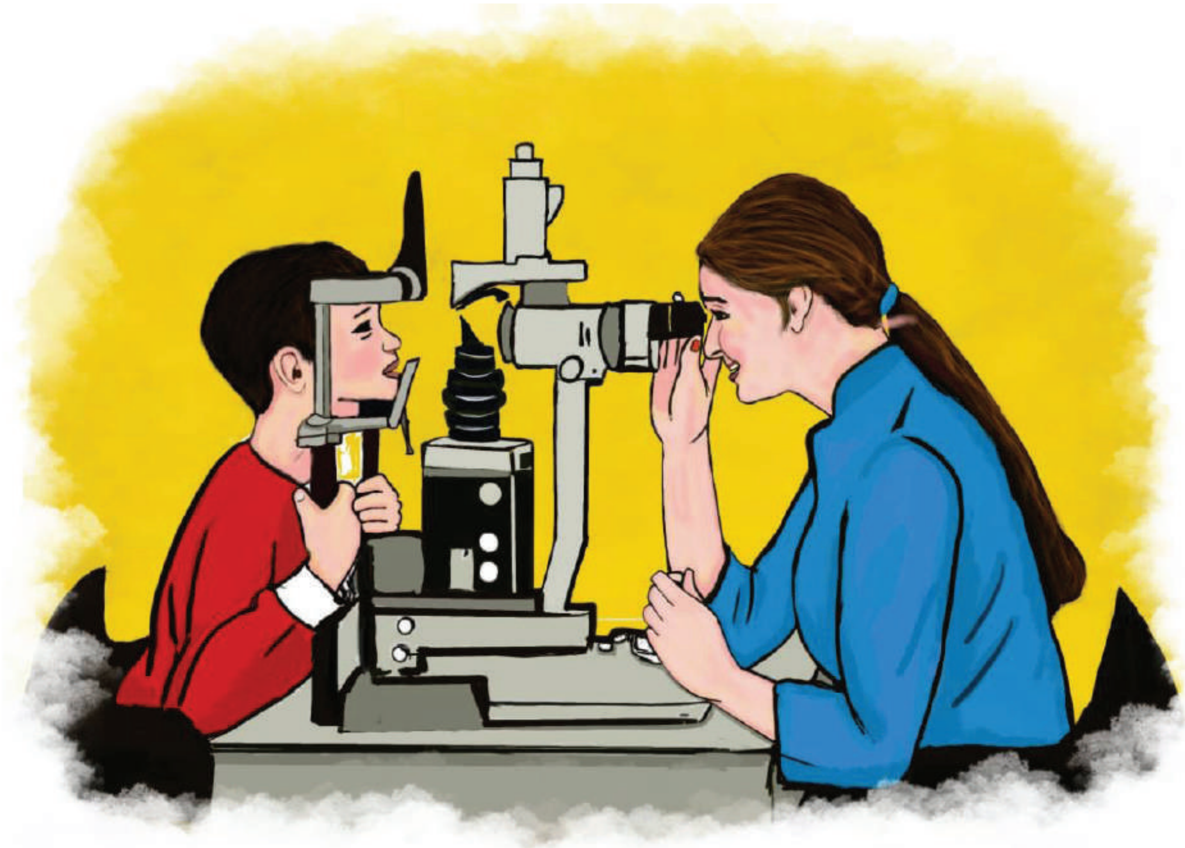

ڕۆژێکیـان ئاسـۆ هەسـتیکرد چاوەکانـی ئازاریـدەدەن، بۆیـە لەگـەڵ باوکـی سـەردانی پزیشـکی چاویـان کـرد.

پزیشـکەکە گوتـی: ئاسـۆ گیـان لەپشـت کۆمپیوتەرەکـەوە دابنیشـە، بـا چاوەکانـت بپشـکنم، دوای پشـکنین و پێدانـی چارەسـەر، ئاسـۆ چاوەکانـی باشـتربوون و ئازاریـان نەمـا، ڕۆژێـک ئاسـۆ لـە باوکـی پرسـی:

باوکەگیان کۆمپیوتەر چییە؟

باوکـی گوتـی: کۆمپیوتـەر ئامێرێکـە مامەڵـە لەگـەڵ زانیارییـەکان دەکات و پێویسـتە هەمـوو مرۆڤێکـی خوێنـدەوار زۆر بەباشـی فێـری

ببێـت و بـەکاری بێنێـت.

ئاسۆ: باشە باوکە کۆمپیوتەر سودی چییە؟

باوکـی ئاسـۆ: کـوڕی شـیرینم، کۆمپیوتـەر لـە هەمـوو بوارەکانـی ژیانـدا بەکاردێـت، زۆربـەی خەڵـک دەتوانـن سـودی لـێ ببینـن.

ئاسـۆ: باوکەگیـان، بەڵێـن بێـت، لـە خولـی کۆمپیوتـەردا بەشـداری بکـەم بۆئـەوەی زۆر بەباشـی فێـری کۆمپیوتـەر ببـم.

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان لە شوێنی گونجاو دەنوسم.

(ڕاستییەکان، ماوە، ئێش، کەڵکی لێوەردەگرن)

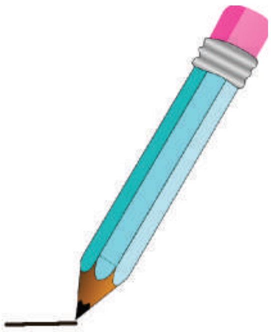

ئازار: ....

زانیارییەکان: ....

بوار: ....

سودی لێدەبینین: ....

گفتوگۆدەکەین.

* لاپتۆپ چییە؟
* ئایا دەزانیت ئامێری کۆمپیوتەر بەکاربهێنیت؟
* جگە لە کۆمپیوتەر حەز دەکەیت چ ئامێرێکی تر بەکاربهێنیت؟
* پەپکە (سیدی) بۆچی بەکاردێت؟
* یادگە (فلاش میمۆری) بۆچی بەکاردێت؟

وشەی ڕاست دەنوسم.

(کێیس، ماوس، بیستەر، مۆنیتەر، کیبۆرد)

١- ....

٢- ....

٣- ....

٤- ....

٥- ....

لە دەقەکەدا وشە دەدۆزمەوە.

* سێ وشە، پیتی (ز)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە، پیتی (سـ س)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە، پیتی (ێـ ێ)یان تێدابێت.

....

گفتوگۆدەکەین.

پەلکە زێڕینە، کەی و چۆن پەیدا دەبێت؟ چەند ڕەنگە؟ ناوی ڕەنگەکان دەنوسم.

....

....

....

....

....

....

....

نیشانەی (✓) یان (X) بۆ وێنەی گونجاو دادەنێم.

بۆ سەیرکردنی شوێنی دور بەکاردێت. ☐

بۆ پاراستنی خواردن بەکاردێت. ☐

بۆ دوورینی پۆشاک بەکاردێت. ☐

بۆ ساردکردنەوەی هەوای ناو ماڵ بەکاردێت. ☐

خۆشنوسی

کۆمپیوتەر لە هەموو بوارەکانی ژیاندا بەکاردێت.

کۆمپیوتەر لە هەموو بوارەکانی ژیاندا بەکاردێت.

کۆمپیوتەر لە هەموو بوارەکانی ژیاندا بەکاردێت.

ڕێنوس

پزیشك　　　بوارەکان　　　مرۆڤ

پزیشکی چاو　　　بوارەکانی ژیان　　　مرۆڤی خوێندەوار

پێویستە هەموو مرۆڤێکی خوێندەوار فێری کۆمپیوتەر ببێت.

ئامۆژگاری

بەردەوام بەکارهێنانی ئامێرە تیشکدارەکانی وەک(کۆمپیوتەر، ئەتاری، مۆبایل...) کاریگەری خراپی لەسەر چاومان هەیە.

ئـاو ئایندەیە بەفیڕۆی نادەم

ئاو سەرچاوەی ژیانە

یەکەی چوارەم

نیشتمان

یەکەم: کوردستان
دووەم: ئاڵامان (شیعر)
سێیەم: گەشتی شانەدەر

کوردستان

کوردستان وڵاتی ئێمەیە، جێگای باب و باپیرانمانە، ماڵی گەورەی هەمووومانە، مێژووی هاوبەش، زمانی کوردی، خاك و بەرژەوەندی گشتی بەیەکەوە دەمانبەستێتەوە. کوردستان خاکێکی دەوڵەمەند و بە پیتی هەیە، سامانی سروشتی زۆری تێدایە، وەك: نەوت و کانزا، کە بنچینەی ئابوری وڵاتەکەمان پێکدەهێنن، سروشتێکی دڵگیر و دڵڕفێنی هەیە، شوێنەواری دێرینی زۆری تێدایە، خۆشماندەوێت، شانبەشانی پێشمەرگە خۆمانی بە قوربان دەکەین، وەك بیلبیلەی چاومان دەیپارێزین.

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان

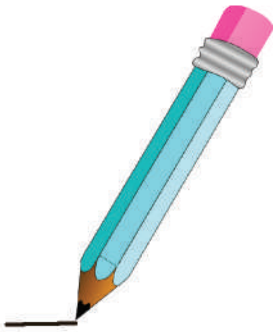

بەپیت: بەفەڕ

سامان: سەروەت

دڵگیر و دڵڕفێن: سەرنجڕاکێش

شوێنەوار: ئاسەواری دێرین،جهێن کەڤنار

بیلبیلەی چاو: گلێنەی چاو، بیبیکی چاڤی

گفتوگۆدەکەین.

* بۆچی وڵاتی خۆمان خۆشدەوێت؟
* سامانە سروشتییەکانی کوردستان بژمێرە؟
* ناوی هەندێ سەیرانگای کوردستان بڵێ؟
* کێ بەرگری لە خاکی کوردستان دەکات؟
* چۆن وڵاتمان بەرەوپێش دەبەین؟

یاری وشە، لە پیت وشە دروستدەکەم، دەنوسم.

ک

ف

....

وشەی هەڵە ڕاستدەکەمەوە، ڕستەکە دەنوسمەوە.

١– بابەتەکەم لەسەر دیوار نوسی.

٢– گەڵای دار لە وەرزی بەهاردا دەوەرێت.

٣– هەنگ لە شیلەی میوە هەنگوین دروستدەکات.

گفتوگۆدەکەین، ڕستە بۆ ئەم وێنەیە دەنوسین.

١- ....

٢- ....

من بۆ (تۆ) دەڵێم.

تۆ خوێندت.

.......ناشتـ.....

.......گوتـ.........

.......هێنا.........

.......خوارد.........

خۆشنوسی

کوردستان سروشتێکی دڵگیر و دڵڕفێنی هەیە.

کوردستان سروشتێکی دڵگیر و دڵڕفێنی هەیە.

کوردستان سروشتێکی دڵگیر و دڵڕفێنی هەیە.

ڕێنوس

باپیر بەپیت کانزا

باب و باپیرانمان دەوڵەمەند و بەپیت نەوت و کانزا

کوردستان جێگای باب و باپیرانمانە، خاکێکی دەوڵەمەند و بەپیتی هەیە.

ئامۆژگاری

پێشمەرگە شایانی خۆشەویستی و ڕێزلێنانە، بەرگری لە خاك و وڵات و سەرورەرییەکانمان دەکات.

ئاڵامان

ئاڵامان شەکاوەیە
قەشەنگ و ڕازاوەیە
چوار ڕەنگی جوان و گەشە
هی خاکێکی چوار بەشە
سپی و زەرد، سەوز و سورە
هیوای نزیك و دورە
زەردی ڕۆژی ڕوناکە
سپیی ئاشتییە و پاکە
سەوزی هێمای ژیانە
سور خوێنی شەهیدانە
با هەموومان یەك دەنگ بین
یەك گوتار و یەك ڕەنگ بین
یەك بخەین تەقەلامان
تا هەر وابێ ئاڵامان
هەر جوان و گەشاوە بێ
بەرز بێ، شەکاوە بێ

شاعیر ناوی (موحسین حەمەد ئەمین زینەددین)ە لە ساڵی (١٩٥١)ز لە شاری هەولێر لەدایکبووە شیعری بۆ نیشتمان و منداڵان نوسیوە، لە ساڵی (٢٠١٢)زکۆچیکردووە.

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان

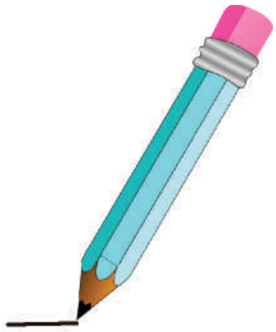

شەکاوەیە: دەلەرێتەوە

قەشەنگ: جوان، ڕازاوە

هیوا: هێڤی، ئومێد

تەقەلا: هەوڵ، کۆشش

گفتوگۆدەکەین.

* ئاڵای کوردستان چەند ڕەنگە؟
* هەر ڕەنگێکی نیشانەی چییە؟
* کەی ڕۆژی ئاڵایە؟
* هەموومان لەم ڕۆژەدا چی دەکەین؟

نیو دێڕەکەی تر دەنوسم، ڕاڤەیاندەکەم.

ئاڵامان شەکاوەیە ....

....................................ی خاکێکی چوار بەشە

گەشتی شانەدەر

لاڤـەی خوشـكم دوای گەڕانـەوەی لـە گەشـتی قوتابخانـە بـۆ ئەشـكەوتی شـانەدەر، شـەو دانیشـتین و باسـی گەشـتەكەی بـۆ كردیـن، گوتـی: ئـەم ئەشـكەوتە دەكەوێتـە چیـای برادۆسـت، لـە پارێـزگای هەولێـر، مامۆسـتای مێـژوو بـۆی گێڕاینـەوە، ئـەم ئەشـكەوتە شـوێنەوارێكی كۆنـی كوردسـتانە و كۆنتریـن مرۆڤـی تێـدا ژیـاوە، لـەو سـەردەمەدا مـرۆڤ خەریكـی ڕاوكـردن و كۆكردنـەوەی خـۆراك بـووە، لـە كۆنـدا بەرلـەوەی مـرۆڤ نیشـتەجێ ببێـت و كشـتوكاڵ بـكات، بـۆ خۆپاراسـتن لـە بـاران و لافـاو و دیـاردەی سروشـتی و گیانلەبـەری دڕنـدە، پەنـای بـۆ ئەشـكەوت بـردووە و شـوێنی حەسـانەوەی بـووە.

باوكـم گوتـی: زۆر ئەشـكەوت و شـوێنەواری مێژوویـی تـر لـە كوردسـتان هـەن، وەك ئەشـكەوتی (هەزارمێـرد) و (زەرزێ) و گونـدی (چەرمـۆ).

چالاکی و ڕاهێنان

هاوواتاکان

ئەشکەوت: شکەفت

پارێزگا: کۆمەڵێک شار و گوند دەگرێتەوە

سروشت: تەبیعەت، خوەزا

حەسانەوە: سرەوتن، پشوودان، بێهنقەدان

گفتوگۆدەکەین.

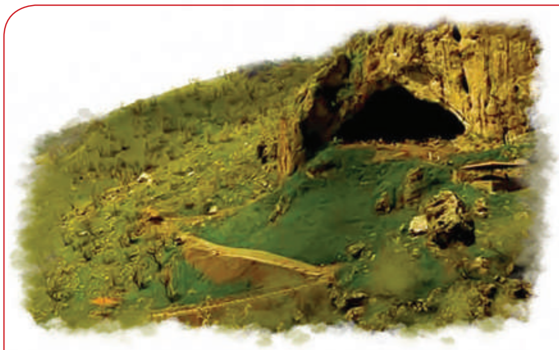

* کێ گەشتی قوتابخانەی کردبوو؟
* چیای برادۆست دەکەوێتە کوێوە؟
* ناوی چەند چیایەکی کوردستان بڵێ؟
* مرۆڤی کۆن بۆ خۆپاراستن لە باران و لافاو لە کوێدا دەژیا؟
* لە گوندەکەت، یان شارەکەت شوێنەواری کۆن هەیە؟ ئەگەر هەیە ناویان بڵێ.
* گرنگی شوێنەواری کۆن بۆ ئێمە چییە؟

ناوی وێنەکان بە پیت دەنوسم،دەنگەکانیان گۆدەکەم.

لە دەقەکەدا وشە دەدۆزمەوە.

* سێ وشە، پیتی (و)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە، پیتی (وو)یان تێدابێت.

....

* سێ وشە، پیتی (ۆ)یان تێدابێت.

....

من بە (ئێوە) دەڵێم.

ئێوە خوێندتان.

.........ناشتـ.........

.........گوتـ.........

.........هێنا.........

.........خوارد.................

وشەکان لە شوێنی گونجاودا دەنوسم.

(من، تۆ، ئەو)

◯ پاکوخاوێنی شارەکەی دەپارێزێت.

◯ پاکوخاوێنی شارەکەم دەپارێزم.

◯ پاکوخاوێنی شارەکەت دەپارێزیت.

خۆشنووسی

ئەشکەوتی شانەدەر دەکەوێتە چیای برادۆست.

ئەشکەوتی شانەدەر دەکەوێتە چیای برادۆست.

ئەشکەوتی شانەدەر دەکەوێتە چیای برادۆست.

ڕێنووس

قوتابخانە　　ئەشکەوت　　شوێنەوار

گەشتی قوتابخانە　　ئەشکەوتی شانەدەر　　شوێنەواری کۆن

ئەشکەوتی شانەدەر شوێنەوارێکی کۆنی کوردستانە.

ئامۆژگاری

پاراستنی شوێنەوارەکان نیشانەی خۆشەویستییە بۆ خاك و نیشتمان.

فەرهەنگۆك

ڕەوشتی هاتوچۆ (ن): ڕێباز (س) : دەسور و ئاموشی (گ) : هامشوو (خ)

پەڕینەوە (ن): دەربازبوون (س) : پڕایۆ (گ) : ئەو پەڕین (خ)

پیادەڕەو (ن): پیادەڕەوی (س) : پیادەڕەوی (گ) : بەیازی (خ)

تایبەت (ن): نەخاسمە (س) : ئەلّلاحەدە (گ) : تایوەت (خ)

ڕەنگ (ن): ڕەنگ (س) : ڕەنگ (گ) : ڕەنگ (خ)

شۆستە (ن): ڕخێن جادێ (س) شوسە(گ): شوستە ڕوڕێ(خ)

خێرا (ن): بلەز (س) : خێرا (گ) : تن (خ)

خەڵك (ن): خەلك (س) : خەڵك (گ) : مەردەم (خ)

ڕاوەستان (ن): ڕاوەستیان (س) : مدرای (گ) : وسیان (خ)

خاوەن پێداویستی تایبەت (ن): خودان پیدڤین تایبەت (س) : پێداویستی تایبەت (گ) : چولاق (خ)

دەستخۆشی (ن): دەستخۆشی (س) : دەس وەشی (گ) : مەمنونی (خ)

سپاسکردن (ن): سپاسکرن (س) : مەمنون بییەی (گ) : مەمنونی (خ)

پارێزگاری (ن): پارێزگاری (س) : پارێزنای (گ) : مقەیەتی (خ)

موڵك (ن): ملك (س) : موڵك (گ) : موڵكداری (خ)

گشتی (ن): تەڤایی (س) : گردین (گ) : گشتی (خ)

هێما (ن): هیما (س) : ئیشارەت (گ) : ئیشارە (خ)

پیشە (ن): پیشە (س) : پیشە(گ) : پیشە(خ)

هێلکاری (ن): هێلکاری (س) : هێلکاری (گ) : حکچکی (خ)

باپیرە (ن): باپیر (س) : بابا (گ) : باپیرە (خ)

سەردەمی کۆن (ن): چاخین کڤن (س) : سەردەم و کۆنی (گ) : ئەو سانان (خ)

گوند (ن): گوند (س) : دەگا (گ) : دێکە (خ)

پرد (ن): پر(س) : پردی (گ) : پێڵ (خ)

سودبەخش (ن): مفا (س) : بەکەڵك (گ) : سودار (خ)

ئاوەدانکردنەوە (ن): ئاڤاکرن (س) : ئاوەدان کەردەی (گ) : ئاوە دانو کەردەیی (خ)

خزمەتکردن (ن): خزمەتکردن (س) : خزمەت کەردەی (گ) : خزمەت کەردە (خ)

نیشتمان (ن): وڵات (س) : وەڵات (گ) : نیشتمان (خ)

مەڵبەند (ن): بنگە (س) : هەوێڵ (گ) : میلکان (خ)

هۆش (ن): هش (س) : هوش (گ) : ڕۆشنایی (خ)

ڕوناکی (ن): ڕوناهی (س) : ڕۆشنایی (گ) : ڕۆشنایی (خ)

وریا(ن): هشیار(س) : گورجوگوڵ (گ) : وریا(خ)

تەنگانە (ن): تەنگاقی (س): تەنگانە (گ) : تەنگانە (خ)

ئازا (ن): مێرخاس (س) : ئازا (گ) : وەجەرگ (خ)

بیر (ن): هزر (س) : ویر (گ) : هویر (خ)

شوشتن (ن): شوشتن (س) : شتەی (گ) : شۆردن (خ)

بەرچایی (ن): تێشت (س) : وەرچایی (گ) : قاوەڵتی (خ)

جل (ن): جلك (س) : جل (گ) : جنك، دەڵنگ (خ)

پشوو (ن): بینڤەدان (س) : وچانە (گ) : شەکەتی دەرکردن (خ)

پەرۆشی (ن): شوق (س) : پەرۆشی (گ) : تامازرۆیی (خ)

پیشوازیکردن (ن): ب بەربەچون (س) : پێشوازی کەردەی (گ) : ئەوە پیری چوون (خ)

دڵخۆشبوون (ن): دلخۆشبوون (س) : دلۆەش بییەیی (گ) : دڵخۆشی (خ)

ڕازاندنەوە (ن): خەملاندن (س) : هۆنایو (گ) : ڕەژین (خ)

دەست بەرزکردنەوە (ن): دەست بلندکرن (س) : دەست بەرز ئەوە کەردەی (گ) : دەس هەڵگرتن (خ)

پاکوخاوێنی (ن): پاقژ (س) : پوختە (گ) : پاکوپرچ (خ)

بەشداریکردن (ن): پشکدارکرن (س): بەشداری کەردەی (گ): هاوبەشی بوون (خ)

شەکاوە (ن): هەژیان (س) : ئەوە شۆکیا (گ) : شەکیایی، ژەنیایی (خ)

قەشەنگ (ن): جوان (س) : زەریف (گ) : قەشەنگ (خ)

هەستکردن (ن): هەستکرن (س) : هەس کەردی (گ) : حس کردە (خ)

ئازاردان (ن): ئیشاندن (س) : ئەزاردای (گ) :ئەزیەدان (خ)

چینەکان (ن): تاخ (س) : چینەکی (گ) : چینەکان (خ)

باب و باپیران (ن): باب و باپیۆ (س) : ئەژداد (گ) : باوگ و باپیرەیل (خ)

بەپیت (ن): بیرکەت (س) : پیتدار (گ) : پیتدار (خ)

دەوڵەمەند (ن): دەوڵەمەند (س) : دەوڵەمەند (گ) : دەوڵەت مەند (خ)

سامانی سروشتی (ن): سامانی سروشتی (س) : سامانەی سروشییە (گ) :
سامان سروشتی (خ)
سروشت (ن): سروشت خوازا (س) : سروشت (گ) : سریشت، سروشت (خ)

دڵڕفێن (ن): دلکێش (س) : دڵ ئەرفان (گ) : دڵبەر (خ)

شوێنەوار(ن): شونەوار، کەڤنار (س) : شونەوار (گ) : شوێن ملکان (خ)

بیبیلە (ن): بیبلك (س) : بیلبیلە (گ) : گلینك (خ)

گەشت (ن): گەشت (س) : گەشت (گ) : گەردین (خ)
ئەشکەوت (ن): شکەفت (س) : مەڕە (گ) : ئەشکەفت (خ)

دڕندە (ن): درندە (س) : درندە (گ) : دڕندە (خ)

حەسانەوە (ن): ڤەهەسیان (س) : ئەوەسەیای (گ) : هەناسە و خواردن (خ)

هەڵم (ن): هەلم (س) : هەڵمی (گ) : هەڵم (خ)

چرپبوونەوە (ن): هەمبزبون (س) : هەسۆبییەی (گ) : خەست بوونەوە (خ)

هەور (ن): عەور، ئەور (س) : هۆر (گ) : ئەور (خ)

گەردون (ن): گەردون (س) : گەردون (گ) : گەردون (خ)

نمنم (ن): هورباران (س) : نمنم (گ) : نەرمەواران (خ)

لێزمە (ن): باڕۆڤە (س) : لیزمە (گ) : ڕفت (خ)

تیشك (ن): تیرۆشك (س)،تیشکە (گ) : لیسك (خ)

کلۆر (ن): قۆڕ (س) : قرۆڵ (گ) : کلۆر (خ)

(ن): کرمانجی ناوەڕاست (سۆرانی، موکریان، ئەردەلان، سلێمانی، گەرمیان)

(س): کرمانجی سەروو (بایەزید، هەکاری، بۆتان، ئاشیتی، بادینی)

(گ): گۆران(هەورامی، زەنگەنە، کاکەیی، باجەلانی)، (زازایی)

(خ): کرمانجی خواروو(فەیلی، کرمانشانی، بەختیاری، لەکی، کەهلوری)

ناوەڕۆك

بابەت	لاپەڕە
پێشەکی	٤
نەخشەی کتێب	٥-٦
ساڵی نوێمان پیرۆز بێ	٧
پێداچوونەوەی چەند بابەتێکی پۆلی یەکەم	٨–٢٨
یەکەی یەکەم	٢٩
گەڕانەوە بۆ قوتابخانە	٣٠–٣٤
قوتابخانە (شیعر)	٣٥–٣٦
پۆلەکەمان پاکوخاوێنە	٣٧–٤١
لە پشووی نێوان وانەکاندا(سیناریۆ)	٤٢
یەکەی دووەم	٤٣
مرۆڤی بەسود	٤٤–٤٩
واڕێ مە (شیعر)	٥٠–٥١
ڕەفتاری هاتوچۆ	٥٢–٥٧
هێماکان	٥٨
یەکەی سێیەم	٥٩
ددانەکانمان	٦٠–٦٤
سوڕی ئاو (شیعر)	٦٥–٦٦
بەیتاڵ– ڤێتێرنەری (سیناریۆ)	٦٧
کۆمپیوتەر	٦٨–٧٣
ئاو ئایندەیە بە فیڕۆی نادەم	٧٤
یەکەی چوارەم	٧٥
کوردستان	٧٦–٨٠
ئاڵامان (شیعر)	٨١–٨٢
گەشتی شانەدەر	٨٣–٨٧
فەرهەنگۆك	٨٨–٩٢
ناوەڕۆك	٩٣

ئاو ئایندەیە بەفیڕۆی نادەم.